

GARBİ AVRUPADA BİR ETÜD GEZİSİ

Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay

IV

Psikolojik deliller

Fransada etüd gezimizin bir gayesi, Fransız polis enstitülerinde sanığın iradesine tesir eden vasitalardan ibaret psikolojik denilen delillere başvurulup vurulmadığı, vuruluyorsa bu delillerden ne derece faydalandığı hakkında fikir edinmektir.

Son asırda, insanın şahsiyetine, maneviyatına tesir ederek şuurunda, hattâ şuru altında saklı olan hakikatin anlaşılacağı iddia edilmiştir. Bazı memleket adliyesinde veya polisinde bu gayeyi temin için çeşitli vasıtalar az çok başarı ile tecrübe edilmiştir.

Orta çağda sanıktan, şahsı üzerinde tatbik edilen maddî tazyik vasıtaları ile ikrar koparılmakta, onun suç ortakları, çaldığı şeyleri sakladığı yerler öğrenilmekte idi. Fakat, sanığın tazyikten kurtulmak için doğru yanlış ağzına geleni söylediği de az değildi.

Son asırda insan şahsiyetine suç işleyip işlemediğini anlamak maksadile ölümle, veya, ma'ûliyetle neticelenebilecek bir işkence vasıtasının tatbiki barbarlık sayılarak bırakıldı. Fakat, bu gün maddî işkence yerine mâneviyata tesir ile hakikatı öğrenmek için vasıta aranıyor.

Şahsın şuurunda veya şuurunun altında gizli hakikatları öğrenmek için başvuru olan başlıca vasıtalar, ipnotizma, psikanaliz, test, yalan makinası denilen bir âletle dimağdan intişar eden radyasyonların kaydı nihayet narcoanalizdir.

Fransada 1949 yılında bir sanığa yalnız mâneviyatına değil, aynı zamanda fizik şahsiyetine de tesir eden ve diğer vasıtalara nazaran daha çok tehlikeli olan narcoanaliz, sorgu hâkiminin kararile tatbik edilmişti. Sanık bu vasıtayı tatbik eden maruf tıp üstatları aleyhine vücudunu yaraladıkları, sahibi olduğu iç hayatına tecavüz ettikleri, esrarını çaldıkları, kendini derin iztiraplara düşürdükleri iddiasile, haksız fiile müsteneden tazminat dâvası açmıştı. Bu dâvanın tafsilâtını, neticesini, gayeyi

temin edip edemediği hakkında salâhiyetli müelliflerin görüşlerini **Pratik Hukuk Mec. Hakikat Seromu** başlığı altında (1950, s. 129), bir hülâsasını da **İspat ve Hüküm Teorisi** kitabımda s. 75 not 3 de anlattım. Bu kitabımda, Rusyada sanıkları söyletmek için baş vurulan bir usulü (psikanaliz) de, bu usul ile tahkikata tâbi tutulmuş bir Polonyalı avukatın **Le Figaro** gazetesinde neşir edilen hatıralarına göre anlatmıştım.

Günün meselesi olan psikolojik deliller ne derece faydalı olduğu zihnimi bir zamandanberi işgal etmekte idi.

Psikolojik deliller Hukuk Usulü Muhakemesini doğrudan doğruya alâkadar etmez. Çünkü, bu çeşit vasıtalara muhakeme celselerinde mütecessis nazarlı dinleyici kalabalığı önünde müracaat imkânı yoktur. Mahkeme salonunda sanık, şahit, şahsî dâvacı sözü ne derece doğru olduğunu kontrol için, meselâ ipnotiza edilemez. İki tarafın hususî menfaatleri bahis mevzuu bir meselede polis haftalar, aylar, yıllarca onlarla başbaşa kalarak psikanalizle sözlerinin samimiliğini anlamağa çalışması da kabul edilemez. Psikolojik delil ve vasıtalara ancak mühim işlerde polis lâboratuvarında başvurulabilir. Fakat, polis lâboratuvarlarında sanık ile başbaşa, zarurî olarak, karşılıklı olmaksızın yapılan bu ameliyeler ne derece dürüst yapıldığı ve şartları ne olduğu mahkemece bilinmediğinden, ve mahkeme doğrudan doğruya kontrol edemediği bir vasıtaya da istinat edemeyeceğinden doğrudan doğruya hükme esas olamaz. Bu vasıtalar ancak objektif olarak hâkimi inandırabilen delillerin toplanmasına yardım etmiş ise, dolayısıyla, delil olur.

Mahkeme kontrol edemediği psikolojik delilin neticesine göre değil, bu vasıta ile toplanmış olup alenen karşılıklı münakaşa edilen, kontrol edebildiği delillerle hüküm verebilir.

Test usulü dürüst yapılmak şartile polise çok yardım edebilir. Testlere cevap almak için şahıs üzerinde ne maddî, ne de manevî bir tazyik yapılır. Sanığa sadece işlenmiş olan cinayetle alâkalı olan ve olmayan kelimeler söylenerek karşılığında hemen aklına gelen bir kelime ile mukabele etmesi istenir. Psikolojik lâboratuvar tecrübeleri ile teyit edilen kanaatlara göre test usulüne tâbi tutulan kişinin cevap kelimeleri eğer takip konusu cinayetten veya bu cinayetin işleniş tarzından haberdar ise gene o cinayetin teferruatına taallük eden kelime olabilir. Onun cevap kelimesi fasıla tabii ise, başka olamaz. Cevap anormal bir fasıla ile verilmiş ise operatör bunu hisseder. Tafsilât için **İspat Teorisi** kitabım s. 74, not 2. Test usulü ile faili meçhul hayli cinayetlerin keşif edildiği iddia olunmuştur. Amerikada, bir polis müfettişi başvurduğu test sayesinde nasıl bir katil fiilinin failini, onun maktulün cesedini nereye gömdü-

günü anladığı François Gauphe'un «Appréciation des preuves en justice» kitabında okumuştum.

∴

Paris Polis Enstitüsü şefi Profesör Sanya ile psikolojik delillerden ne derece faydalanabildiği hakkında fikir müdavelesinde bulunduk.

Bu profesöre göre, haddi zatında psikolojik delillerden istifade azdı. O da benim gibi (İspat Teorisi kitabımda s. 72), sanığın psikolojisine herhangi bir şekilde tesir etmek suretile elde edilen bilginin sağlamlığından şüphe ediyordu. Meselâ sanığın heyecanlarını kayıt eden âletlerden onun duyduğu heyecan ve şiddeti anlaşılırsa da ne için heyecanlandığı hakkında fikir elde edilemez, heyecan sebebi hakkında verilecek hüküm sübjektif ve aldatıcı olabilir.

Profesör Sanya Pratikte bu delillerden istifadenin çok mahdut olduğunu, yapılan tecrübeler ancak % 30 nisbetinde müsbet netice verdiğini söyledi.

Lyon Polis Enstitüsünde bana enstitüyü gezdiren preparatöre de aynı sual sormuştum. O bu nisbeti % 50 ye çıkardı. Ona muvaffak olmuş 3, olmamış 3 sanığın fişini görmek arzumu söyledim. Preparatör fişlerin profesörde olduğunu, bu hususta ancak kendisinin ma'ûmat verebileceğini söyledi ve profesör adına bir randevu tayin etti. Fakat onun tayin ettiği saatte profesör makamında bulunmadığından bu hususta istediğim esaslı bilgiyi alamadım.

V

Hüviyet fişlerinin tasnifi

Paris Polis Enstitüsünde profesör Sanyanın gelmesine intizaren Hüviyet servisini gezdik.

Bu daire bana yabancı değildi. 1914 yılının ilk altı ayı içinde Adalet Bakanlığı hesabına Pariste hukuk tahsilinde iken diğer arkadaşlarla beraber bu dairede günler süren staj yapmıştık. Bu servisin şefi meşhur Bertillon kendi icadı olan antropometri veya onun namına izafeten bertillonage denilen vücudun 20 yaşından itibaren sabit kalan boy, kafa tası, iki şakak arası, kulak, orta parmak gibi organlarının ölçüsüne istinat eden ve bir zamandanberi başarı ile tatbik etmekte olduğu metodu hakkında bize izahat vermek üzere bir muavinini memur etmişti. O vakit hepimizin de aynı şekilde ölçüsü alınarak pratik dersler tamamlanmıştı.

Bu muavinin söylediğine göre, o vakte kadar toplanan 90 bin fiş arasında ölçüleri tamamı tamamına benzeyen iki kişi görülmemiştir. Binaenaleyh, bu usul hüviyeti tesbit hususunda şaşmaz vasfını hakkile kazanmıştır. Resimleri birbirine tamamen benzediği halde, ölçüleri tutmayanların aynı adam olmadıkları diğer kontrol vasıtalarıyla anlaşılıyordu. Bilâkis resimleri benzemez görüldüğü halde ölçüleri aynı olanların da aynı adam oldukları dikkatin daha fazla teksifi sayesinde anlaşılıyordu. Etüt için ayrılan birbirine benzer fişler dikkatle ve metot daire-sinde incelenince farklı olduğunu, bilâkis, birbirine benzemez görünen iki kimsenin aynı olduğunu diğer bazı işaretlerin delâletile anlamıştık. Resimlerin birbirine benzememesi ya dış çıkmanın, veya yapılmasının veyahut çehrede yapılmış bir ameliyatın neticesi olduğunu rehberimiz muavin bize anlatmıştı.

Bertillonage usulünde hüviyeti teşhise medar olan vaziyetler yalnız ölçü ve resim olmayıp, aynı zamanda göz rengi ve vücuttaki benler, tatuaj denen dağlamalar gibi sabit alâmeti farikalar ve parmak izleridir. Binaenaleyh, haddi zatında yalnız biri kâfi olan dört vasita (ölçü, parmak izi, bir usul ile tetkik edilecek resim ve vücutta sabit işaretler) ile elde edilen neticelerin birbirini teyit etmesi halinde yakalanan ve aranan şahsın aynı olduğunda veya olmadığında tereddüt edilemez. Ancak fişlerin tasnifi ölçü üzerine idi.

Sanığın fişi evvelâ boyu büyük, orta, küçük olmasına göre ayrılır. Sonra meselâ ayaklarının keza büyük, orta, küçük olmasına göre tekrar tasnif olunur. Bundan sonra ve tekrar meselâ kulağının büyük, orta, küçük olmasına göre bir kere daha tasnif olunur. Böylece vücudun zamanla değişmeyen organlarının ölçülerine göre kasalarda muayyen bir kimsenin fişi aranır. Şurasını söyliyelim ki Bertillonun şahısları teşhis hususunda en çok önem verdiği, kulak sonra burun, sonra alındır. Onun tayin ettiği kaidelere göre bu uzuvlara dikkatli bir bakışla polis aradığını teşhis edebilir. Birbirini müteakip ayrılmalar, tasnifler neticesinde 90 binden kalacak 10 kadar fiş üzerinde incelemeler yapılarak şahsın hüviyeti tesbit edilirdi. Antropometri usulü oldukça seri idi. O vakit tecrübe etmiştik. Bir kaç dakikada aranan fişi buluyorduk. Ancak, ölçüde hata ihtimaline binaen eğer aranan kimsenin fişi bulunamazsa emin olmak için bazen 5-10 defa, meselâ fiş evvelâ orta boylarda aranmış ise bir kere de büyük boylarda aranmak lâzımdı. Zamanla bu metot değil, tasnif şekli kritiklere yer verdiği için değişmişti.

40 yıl evvelki metotla bu günkü tasnif metodunun mukayesesini benim için faydalı oldu.

1904 den sonra doğanların hüviyetleri parmak izlerine göre tasnif edilmektedir. Daha evvelki doğumluların eski usulde fişleri ölçüye göre tasnif edildiği halde saklanmaktadır.

Yeni metod nisbeten daha çok basit ve yukarda anlattığımız mahzurlardan salimdir. Aranılan şahsın bir fişi kasalarda bulunup bulunmadığına emniyet hasıl etmek için mükerrer araştırmalara ihtiyaç yoktur.

Yeni sistemde hüviyeti tesbit edilecek sanığa sağ elinin parmak izleri vaziyetine göre bir numara verilmektedir. Onun parmak izinde görülen çizgiler sağa veya sola müteveccih, veya doğru olmasına, tek veya çift delta denilen zaviyeli olmasına göre 1 - 5 e kadar numara alır. Sağ el parmaklarının aldığı bütün numaralar yanyana yazılarak bulunacak rakam onun numarası olur. Fişler bu numara sırasına göre tasnif olunur

Rehberim koleksiyonda aynı numarayı taşıyan bazen 60 kişinin parmak izleri bulunduğunu söyledi. Bundan ötürü aynı numarayı almış olan parmak izlerinin bir defa da parmak izindeki çizgi adedi itibarile yeniden tasnif edilmesi lâzım gelmiş.

Herkesin parmak izlerinde bir merkez noktası ve etrafında çizgiler görülmektedir. Her parmak çizgileri arasında ayrıca 1, veyahut 2 köşe yapan deltalar da bulunmaktadır. İkinci derecedeki tasnif için şahadet parmağı çizgileri esas tutulmaktadır. Bu parmağın izi bir lup ile büyütüldükten sonra çizgiler sivri uçlu bir pensle sayılır. Rehberin verdiği malûmata göre iki kimsenin parmağındaki zaviye ile merkez noktası arasındaki parmak çizgilerinin miktarı aynı olduğu pek azdır. Aynı numarada tasnif edilenlerin şahadet parmaklarının çizgileri de tesadüfen aynı ise onu takip eden parmağın çizgileri sayılır. Bu suretle hüviyeti tayine medar olan birinci unsur tesbit edilmiş olmaktadır.

Hüviyeti parmak izi ile tesbit edilen kimseye ismi sorularak yazılışına değil, ağızdan çıktığına göre parmak izi fişine geçirildikten sonra ayrıca bir fişe de yazılarak alfabe sırasile tasnif olunur. Bu fişe o kimse hakkında verilen hüküm de kayıt olunur. Bir kimse bir suçtan yakalanıp hüküm olunan cezasını çekerek tahliye edildikten sonra, yeni bir suçtan yeniden yakalanırsa yeniden söyleyeceği isimle yeni bir fişi daha tanzim olunarak eski fiş ile birleştirilir.

Rehberime göre, yakalananların % 90 ı hakiki isimlerini söylemiş. Yalnız Cezayir Arabları hep yanlış isimler verirlermiş. Hele, Senegallilerin söyledikleri isimlere hiç inanılmazmış. Bu istisnai vaziyetin belki sebebi Arabların soyadı olmaması ve hepsinin bir kaç hakiki adı olmasıdır.

VI

Parmak izleri

Eşya üzerinde kalan parmak izlerinin delâletile meydana çıkarılan suçlular çoktur. El parlak bir cisme temas edince iz bırakır. Bir kâğıt üzerinde de bu iz'ler bulunabilir. Fakat, eşya üzerindeki çok parmak izleri çıplak gözle farkedilemez. Eşyaya kurşun mürekkebatından bir toz ekilerek bir fırça sürülünce, üzerindeki parmak izi olduğu gibi meydana çıkıyor. Paris lâboratuar memuru parmağını hafifçe bir cama dokundurdu. Bir şey görünmüyordu. İlacı sürünce iz vazih bir halde göründü.

Vazih hale getirilen iz üzerine hususî bir fotoğraf kâğıdı konarak aynı büyüklükte resmi alındıktan sonra geçen paragrafta anlattığım şekilde tasnif edilir ve o kimsenin evvelce tanzim edilmiş fişi olun olmadığı tahkik olunur. Onun evvelce tasnif edilmiş bir fişi varsa oradaki resmin, hususî işaretlerin ve vermiş olduğu ismin yardımıyla kendisi aranır.

Bana izahat veren memurun beyanına göre, bir zamanlar parmak izleri delâletile çok cinayetler keşif edilirmiş, fakat cinayeti işleyenler parmak izlerinin delâletile yakalanacaklarını öğrendiklerinden beri eldiven kullanmağa başladıkları için bu vasıttan eskisi kadar istifade edilemiyormuş.

Gene bu memurun izahatına göre hususî âletlerle daha çabuk ve kolay yapılabilen bazı incelemeler halen âletsiz yapılmaktadır. Bunun sebebi ise devletin her şeyden evvel memleketi kalkındıracak faaliyetlere tahsisat ayırmasıdır. Gelecek bütçelerde bu iş için gerekli tahsisat verilecektir.

VII

Lyon Polis Enstitüsünde

Lyon Polis Enstitüsü eski ve korkunç bir binanın en üst katındadır. Bu binanın alt katlarında ve yanındaki binada polis müdürlüğünün diğer daireleri bulunmaktadır. Aldığım adrese göre enstitünün bulunduğu binaya girdim. Bu bina içinde malûmat alabileceğim bir kapıcı göremedim. Yanındaki binaya girdim. Bu bina da evvelki binaya benziyordu. Orada kapıcıya enstitü profesörü Locard'ın ismini verdim. Bana evvelce uğramış olduğum yanındaki bina 4. cü kat dedi. O kata çıkarken de kimseye

rastlamadım. Yalnız katların birinde biri bir polis servisinin nerede olduğunu bana sordu. Tabii bilmediğimi söyledim.

Koca polis dairesinde bir asansör yoktu. Merdiven de dar ve dikti. Her katta müdürlüğün bir şubesi var. Hepsinin kapısı kapalı, müracaat için kapıyı çalmak lâzım. Kapı açılınca ziyaretçi kimi aradığını söyler. Ben de enstitünün kapısını çalarak, açan müstahdeme ziyaret sebebimi söyledim. Beni profesörün daktilosu kabul etti.

Bir az bekledikten sonra bir genç gelerek enstitü preparatörü olduğunu söyledi. Bana sonra enstitüyü gezdirerek istediğim izahatı verdi.

Enstitünün oldukça zengin bir müzesi var. Bu müzede, kullandıkları vasıtalarla veya diğer sebeplerle meşhur olmuş canilerin parmak izleri var. Preparatör müzede teşhir edilen Vidoc adında tanınmış bir caninin yazdığı bir mektup üzerinde durdu. Bu adam evvelce hırsızlık suçundan def'alarca mahkûm olarak cezasını çekip tahliye edilmiş. O 100 yıl kadar önce Paris Polis Müdürlüğüne yazdığı mektubunda kendinin seçeceği 20 kadar kişilik bir kadro ile o vakit çok bozuk olan Parisin asayişini temini taahhüt etmiş. Ona bu vazife ve istediği kadro verilmiş. O da sözünü yerine getirmeğe muvaffak olmuş.

Diğer kaynaklardan aldığım malûmata göre polis bazı sanık veya mahkûmlardan kendilerine yapacağı vaatlarla, temin edeceği menfaatlarla suç faillerinin bulunması ve yakalanması hususunda çok istifade edermiş. Mamafih, bu tarzda elde edilecek bilgi ve delillerin çok sıkı bir kontrole tâbi tutulması zarurî olduğunu unutmamalı.

Preparatörün söylediğine göre, hususi bir cihazla, kolonilerden Parise veya Paristen kolonilere parmak izleri, şahıs resimleri nakil edilmektedir.

VIII

Fenni deliller

Orta Çağda cezalar çok şiddetli olduğu için sanığın, şartları kanun ile tayin edilen delil'ler bulunmadıkça mahkûm edilmemesi kaide idi. Fakat, her fiilin kanunî delil ile meselâ, gözü ile gören iki güvenilebilir şahidin şahadetile ispat edilmesi mümkün olmadığından suçun işkence ile sanıktan ikrar koparılarak ispat olunabilmesinde zaruret hiss olunmuştu. Bu barbarca sistem yerine taktiri, yani hâkimin kanaatini celbeden her vasıtanın delil olarak kabul edilebilmesi sistemi ikame edildi. Taktiri delil sisteminde ise, zamanla, hâkimlerin bazen kasten, veya anlayışsızlıkla hakikati tesbit edemedikleri görüldü.

Son zamanlarda, hâkimlerin ancak makûl düşünen bir kimseyi inandırabilen esbabı mucibeye istinat ile karar vermeleri sistemi kabul edilmektedir. Modern kanunlar, bunlar arasında Türk Hukuk ve Ceza Usul Kanunları hâkimlerin kararlarını esbabı mucibeye istinat ettirmelele mecburiyetini kabul etmekle bu sisteme taraftar olmuştur.

İlmî veya fennî denilen bu delil sisteminde şahadetin doğruluğunu kontrol için psikolojik kaideler aranmaktadır. Görgüye istinat etmeyen, hattâ görülen bir vakıadan zihin ameliyesile istidlâl yolile öğrenilen bir hususa şahadet lojik bakımdan kıymetsiz olduğu için kabul edilmemek gerekmektedir. Bütün vakıalar ya görülmeli veya görülen izlerden doğrudan doğruya hâkim tarafından istidlâl olunmalıdır.

Bir iz kayıp olmuş ise hâkim tarafından görülemeyeceğinden görenlerin şahadetile isbat olunmak zarurî olur. Çok kere bu izi doğrudan doğruya gören değil, görenden işiten kimseler bulunabilir. Halbuki deliller birbirini teyid etmeden birbirine dayanırsa, tıpkı birbiri üzerine konan şeffaf cisimlerin hassalarını kayıp ettikleri gibi, ispat kuvvetlerini kayıp ederler.

Bugün bioloji, kimya ve fizik ilimlerinin kayıt ettiği terakkiler bazen hukukî netice doğurabilen vakıaların izlerini kayıp olmadan katiyetle tesbit ve tevsik, isbatı istenen hâdise ile görünen veya inkâr götürmez surette tesbit ve tevsik edilen iz arasında sebep ve netice münasebetlerini aksi ihtimalleri bertaraf etmek suretile meydana koymaktadır. Bu fennî, veya ilmî delil sistemidir. Bu sistemde de inanacak olan hâkimdir. Hâkim bilgin olan eksperlerin raporunun esiri olmayacak, onların verdiği izahata göre kendi aklını işleterek anlayışına göre kararını verecektir. Kararın bütün vicdanî mes'uliyeti onundur.

Paris Polis Enstitüsünde, suçların aranmasında ve isbatında esas tutulan bazı fennî deliller hakkında malûmat aldım.

Paris Enstitüsünde bulunan âletlerin hemen hepsi İstanbul Adli Tıp Müessesesinde de vardır.

Tekrarlardan kaçınarak Paris lâboratuarında gördüğüm şeylerden ve İstanbul Adli Tıbbında müşahede ettiğim diğer bazı tecrübelerden bahis ediyorum.

Paris lâboratuarında yapılan tecrübe ve aldığım izahat :

Bir âletin yardımile bir mürekkebin terkibi ve nüans farkı anlaşıl-maktadır. Bir hayli vak'alarda renklerde nüans farkı takip olunur: cinayet faili hakkında ipucu verebilir.

Bir kilit maymuncukla açılmış, yakalanan şüpheli bir kimse üzerinde bulunan maymuncukta da benzer renkte bir leke görülüyor. Âletle ve kimyevî tahlil ile yapılan muayenede kilit ve maymuncuk üzerindeki boyaların aynı renk ve vasıflarına olmadığı anlaşıldığından polis artık sanık üzerinde maymuncuk bulunmasından mütevellit karine üzerinde durmamıştır. Yalnız boyaların renkleri aynı terkipte olması halinde tabii olarak sanığın elindeki maymuncukla kilidi açtığına kat'i bir delil mevcut olmaz. Keyfiyet diğer delillerle tahkik olunmak lâzımdır.

Bir âlet (ultra - violet şuaı) vesikalar üzerinde kimyevî bir mayı ile yıkanarak silinen yazı yerine yazılanları gösteriyor. İki tecrübe yaptık :

a) Almanyadan kaçmak isteyen bir yahudi ailesi eline geçirdiği bir Türk pasaportu üzerinde hâmilinin hüviyetine dair kısımlarını kimyevî bir vasıta ile silerek yerine kendinin ve ailesi efradının isim ve hüviyetlerini yazmış. Âletin altında silinen kısımlar görünüyor. Bazen altta renksiz görünen yazılar üstteki yazılarla karışarak vuzuh ile okunamıyor. Nitekim bu pasaportun esasen kime ait olduğunu ben okuyamadım.

Şefe nasıl, neden ötürü pasaportun hâmilinden şüphe edildiğini sordum. Çünkü pasaportta hiç bir usulsüzlük nazarı dikka'i çekmiyordu. O bunu bilmediğini, sadece polisin istemesi üzerine vesikanın sahteliğini tesbit ettiğini söyledi.

b) Biri, Paris Polis Müdürlüğünce Arjantin Elçiliği adına kayıtlı görünen bir otomobil kendinin olduğunu ve çalıştığını iddia etmiş. Polis şöförden vesikalarını sormuş, şöför sefaret namına Polis Polis Müdürlüğü tarafından verilmiş muntazam görünen vesikalarını ibraz etmiş ise de dâvacının iddiası kuvvetli olduğu için polis bu vesikaları, sahteliğinden şüphelenerek, incelenmek üzere polis lâboratuarına sevk etmiş ve keyfiyet elçilikten sorulmuş. Âlet altında bu vesikanın da Türk pasaportu gibi, hâmilinin hüviyetine dair kısmı silinip Arjantin Sefareti adına doldurulmak suretile tanzim edildiği anlaşılmış.

İstanbul Adli Tıbbında mevcut bazı âletleri Paris polis lâboratuarında görmedim. Yahut vardı da dikkat nazarımı çekmedi. Meselâ, İstanbulda bir milimetrenin yüzde birinden daha az kalınlığı ölçen bir âlet var. Bu âletle kâğıtların kalınlığını ölçtük. Ölçtüğümüz bir kâğıt bir milimetrenin yüzde 3 ü kadar kalındı. Servis şefi bu sayede bir sahteliği nasıl meydana çıkardığını anlattı. Dâvalı kendine isnat olunan senet altındaki imzayı ikrar, fakat üzerindeki taahhüd kendinin olma-

dığını, sonradan yazılmış olması lâzım geldiğini iddia etmiş. Adli Tıp şefi bu kâğıdın metin kısmının kalınlığını ölçerek 0,7 milimetre bulmuş, imza kısmını ise 2 milimetre bulmuş. Demek, bir mihaniki vasıta ile kâğıdın üst tarafı kaldırılmış. Kontrol için kâğıda kuvvetli bir mikroskopla bakmış, kâğıdın üst kısım elyafı, alt kısmının aksine olduğunu görerek inceltmenin mekanik bir vasıta ile yapıldığına şüphesi kalmamış.

İstanbul Adli Tıp servis şefi bana diğer mühim bir keşfini söyledi. Bir kâğıt su ile ıslatıldıktan sonra üzerine kuru bir kâğıt konarak kurşun kalemi ile yazılırsa, yazılar bu ıslak kâğıda geçiyor, bu kâğıt kuruyunca yazı kayıp oluyorsa da tekrar ıslatılırsa tekrar yazıyı okumak mümkün. Tecrübesini yaptık.

İstanbul Adli Tıbbında mukayese edilen ve mukayeseye esas tutulacak yazıları yanyana 30 - 40 defa büyüten bir âlet var. Bu âlet sayesinde iki yazı arasındaki karakter farkını kolayca ve emniyetle görmek kabili olmaktadır. Paris lâboratuarında bu âleti göremedim.

Lyon Enstitüsünde polislin istifade ettiği âletlerin çoğu, daha doğrusu gözle görülmeyen yazı ve lekeleri gösteren ultra-viole şuanndan başkası yoktu. Bu âletlere ihtiyaç duyulunca Tıp Fakültesi lâboratuarında incelemeler yapılmış. Diğer bazı vakıalarda ise Paris lâboratuarında olduğu gibi daha fazla zahmetle âletsiz çalışılmış.

IX

İcra daireleri

Türk İcra ve İflâs Kanununun başlıca hükümleri, İsviçre İcra ve İflâs Kanunundan alınmıştır. Fakat, ihtiyacımıza uygunluğunu temin maksadıyla bu kanuna farklı hükümler konmuştur. Türkiyede en çok bu kanunun tatbikatından şikâyet olunmaktadır.

Bu gün İcra dairesinde bir iş takibi hem çok vakit almaktadır, hem de çok üzücüdür. Yürümekte olan cebri icraya dair işte yapılmış bir muameleyi anlamak veya yapmak için daireye gitmek lâzımdır. Dairede müracaat eden alacaklı veya borçlu evvelâ dosya memurunu arar. O bazen dosyayı bulamaz. Dosya muamelede olup yerinde yoktur. Alacaklı dosyanın kayıp olduğundan endişeye başlar. Nihayet dosya bulunarak müracaatlara cevap verecek kâtibin önüne konur. Alacaklı veya borçlu istediği muamelenin yapılıp yapılmadığını, meselâ borçluya tebliğ yapıp yapılmadığını veya onun itirazı olup olmadığını anlamak için sıraya girerek beklemek lâzımdır.

Satın alınmak istenen icraca artırmaya çıkarılmış bir gayrimenkul veya menkul mal hakkında izahat almak için de sıra beklemek, kalabalığın içinde lüzumsuz kâğıtlarla şişirilmiş dosyaları baştan aşağı tetkik etmek lâzımdır ki, kolay değildir.

Alacaklıyı da borçluyu da memnun edemeyen İcra Kanununun tadile ihtiyacı olduğu kanaati umumîdir. Bakanlıkça alınabilecek bazı tedbirlerle yapılması mümkün pratik islahat ise kimsenin aklından geçmemektedir.

İsviçre icra dairelerinde seri bir inceleme yaparak İcra Kanununun oradaki tatbikatı hakkında bilgi edinmek istedim. Bu maksatla Nöşate'le gittim (31 Temmuz 1950).

Nöşatelde göl kenarında rastladığım bir Türk ticaret talebesi beni tanıdı, onunla beraber icra dairesine gittik.

Dairede kimseler görünmüyordu. Açık bir gişe önünde bir dakika kadar bekledikten sonra gelen müstahdeme icra memuru ile görüşmek istediğimi söyledim. O, memurun meşgul olduğunu, dileğimi dinlemeğe hazır bulunduğunu söyledi. Şahsen memurla görüşmek istediğimi söyleyerek kartımı gönderdim. Memur beni nezaketle kabul etti.

Memurla dairenin umumi işleri hakkında görüştüğümüz ve işlerin umumi yürüyüşü hakkında izahat aldıktan sonra kullanılmakta olan formüllerden nünuneler aldım.

Nöşatelde bir tek icra dairesi var. Bu dairede memurların iş sahipleri tarafından rahatsız edilmeden sessiz çalışmalarını yalnız takip sayısının azlığı ile değil, metotlardaki basitlik ile izah olunabilir. İcra dairesinde kaldığım bir kaç saat içinde yalnız bir kadının müracaatını gördüm. Bu kadın da benim gibi gişede görünmüş, bir müstahdem onun yatırmak istediği parayı alarak dakikasında işini bitirmişti.

Memura sordum :

— İsviçrede takip edilen borçlular ödeme emrine ne derece itaat ediyorlar? Haciz veya iflâs yolile takibin devamına ihtiyaç hissedilen haller çok oluyor mu?

— Hislerime göre ödeme emri üzerine haciz veya iflâs yolile takibe devam ihtiyacı bırakmadan borçlarını ödeyenler azalmaktadır. Takibe devam mecburiyeti çoğalıyor. Her halde memleket bir buhran geçirmektedir.

— Bu buhranın sebebini neye atıf edersiniz?

— Halen, İsviçrede ame'le çok para kazanıyor. Fakat, bol para sarfetmeğe alıştı, borcu ile alâkası azaldı.

— Amele ve memurların aylık kazançları ne kadardır?

— Amele ayda ortalama 500 frank (350 Türk lirası), memurlar da aşağı yukarı 600 frank (400 Türk lirası) alırlar.

— İsviçre İcra K. na göre haczin yapılacağı yer ve gün en geç bir gün evvel borçluya haber verilmek lâzımdır. Bu ihbar İsviçre K. dan tercüme edilen Türk İcra K. da da vardı. Bu kanun meriyete girince borçluya haczin yakın muayyen bir günde yapılacağını ihbarı orada bulunan eşyaların kaçırılması vakti geldiğini hatırlatmak olacağı iddia olundu. Filyat sahasında bazı borçluların mallarını kaçırmaları kanunun bu hükmüne atıfolundu. Nihayet, kanun tadil olunarak haczin peşinden borçluya ihbarı lüzumu kaldırıldı. Acaba Türkiyede göz önünde tutulan bu mahzur İsviçrede tahakkuk etmiyor mu ?

— İsviçrede de mallarını kaçıran borçlular az değildir. Fakat bunların hemen hepsi evvelden işe başlıyorlar. Bir borçlunun hali şüpheli görülürse alacaklı derhal bir ihtiyatî hacizle onun bütün mallarına el koydurabilir. Tatbikatta, malların emniyete alınması ihtiyatî hacizle temin olunmaktadır. 37 yıllık mesleki hayatımda haczin yapılacağı gün bildirildikten sonra mallarını kaçıran bir borçlu görmedim.

Not :

İsviçrede mer'î Nizamnameye göre haczin yapılacağı saati evvelden tayin mümkün olmazsa, borçluya onun öğleden evvel, veya sonra yapılacağı bildirilir.

— Borçlu ihbara rağmen haciz yerinde tayin ettiğiniz saatte bulunmazsa hemen kanunun size verdiği salâhiyeti kullanarak kapıları kırıp haczi yapar mısınız ?

— Borçlunun mesken veya mağazasının kapılarını kırmam, onları sadece mühür altına alırım.

Haciz ihbarnamesi tebliğ olunan borçlunun tebliğnamede gösterilen yerde ve gün ve saatte hazır bulunmaması cezayı müstelzim olduğu için bu halde keyfiyeti bir zabıtla tevsik ederek savcıya bildiririm.

— Borçlunun meskeni olan bir yerin kapısını mühürlediğinize göre o geç vakit dönünce evine nasıl girebilecek ?

— Evine geç vakit gelerek kapıları mühür altına alınmış gören borçlu için çare en yakın jandarmaya baş vurmaktır. Bunun üzerine jandarma bana veya iki muavinimden birine telefon eder. Bu telefonu alınca sabahı beklemeden derhal mahalline giderek mühürü fekkedip haczi yaparız. (Tabii memurun gece seferinin istilzam ettiği masraf ve harcirahattan borçlu mes'ul tutulur. Bu masraflar alacaklının peşinden yatırması gereken avanstan sarfolunur. Kapıya icabında mühür konacağı da avansın miktarı tayin olunurken gözetilir.)

— Başlanan icra takipleri süratle neticeye bağlanabiliyor mu ?

— Umumiyetle icralar süratle yapılmaktadır. Yalnız tahliye kararlarını icra için borçluya ben kendiliğimden iki gün kadar bir mühlet veriyorum. Kanuna göre mahkemenin verdiği tahliye kararı kesinleşince borçluya mühlet verilmeden infaz edilmek gerekir. Fakat, insani düşünceler beni, ona kısa bir mühlet vermeğe mecbur etmektedir. Borçlunun meskenine habersizce giderek onu birden sokak ortasına atmasını insafa yakıştıramıyorum.

Borçlu başka ev bulamadığı için hükümlü yeri tahliye edemeyeceğini söylerse Kantonun bu çeşit vaziyetlerle meşgul olan servisini haberdar eder, tahliye ettiğim eşyaları bu servise nakil ederim. Bu serviste barakalar da vardır. Eşya orada alınincaya, veya satılincaya kadar saklanır. Borçlu da ailesi ile bir müddet bu barakalarda kalabilir. Bu iş için kanton mutedil bir ücret alır.

İcra dosyaları

İsviçre icra dairelerinde evvelce tutulmakta olan defterler basit şekle ifrağ olunmuştur. Evvelce bütün icra muameleleri bir takip defterinde toplanıyordu. Takiplerin bu deftere kaydı memurlara epey vakit kayıp ettirir.

Halen, dosyalar kartoteks denilen usul ile tutulmaktadır.

İcra takibi yapmak isteyen alacaklı her icra dairesinde bulunan bir takip talebi formülünü doldurarak icra memuruna tevdi eder, veya posta ile gönderir. Umumiyetle takip talepleri posta ile gönderilmektedir. Takip talebi ile birlikte bir miktar avans ta gönderilmelidir. Bu avansın miktarı alacak 50 franga kadarsa 2.10; 100 franga kadarsa 3.10; 1000 franga kadarsa 4.10; 5000 franga kadarsa 6.10; 50000 franga kadarsa 10.10; daha fazla ise 18.10 dir.

Takip talebinde tamamı tamamına gönderilen veya verilen avansın miktarı, ödeme emrinin tanzim ve tebliği masrafları, alacaklı ve borçlunun çek hesap no. su yazılır.

Birden ziyade borçlular hakkında takip yapılmakta ise eğer hepsinin müşterek tek vekili yoksa her biri için ayrı takip talebi doldurulmak ve ayrı dosya açılmak lâzımdır. Eğer takip bir tereke namına yapılıyorsa takip talebinde bütün vârislerin de isimleri yazılır. Vârislerden yalnız bazılarına karşı takibe devam ediliyorsa yalnız onun ismi yazılır.

Alacaklı rüçhan hakkı iddia ediyorsa sebebini, alacağının ne miktarı müreccah olduğunu takip talebinde gösterir.

Rehin edilmiş gayrimenkulün paraya çevrilmesini isteyen alacaklı takibini kiralara da şümullendirmek istiyorsa kiraların tahsili için ayrıca 5 frank göndermek lâzımdır. O bu parayı göndermemiş ise takibini kiralara şümullendirmekten vazgeçmiş sayılır.

Alacaklı takip talebi ile beraber muayyen avansı göndermemiş ise icra memuru ödeme emrini tebliğ etmez. Fakat, hemen alacaklıya keyfiyeti bildirerek avansı ödemesi için bir mühlet kor. O verilen müddette avansı ödemezse takip talebi iptal edilir.

Alacaklı takip talebi alındığına dair makbuz istemezse bunu formülde bulunan tamam'ayıcı bildirmeler hanesine yazmalıdır.

Alacaklı takip talebini herhangi bir icra dairesinde yazdırabilir. Fakat, takibin yapılacağından başka bir dairede yazdırmak isterse 30 santim bir ücret vermesi lâzımdır.

Alacaklının göndereceği takip talebi ona makbuz gönderilmesi, ödeme emri tebliğ edildiğinin bildirilmesi gibi icra dairesinin gerek alacaklıya ve gerek borçluya posta ile yollayacağı bütün mektuplar posta puluna tâbidir. Alacaklı cevap için takip talebine posta pulu, ayrıca 1 frank ta masraf için pul koymalıdır.

Bu lüzum 1 no.lu formüllerde gösterilmiştir. Haciz talepleri de hususî bir formül doldurularak yapılır. Alacaklı doldurduğu formülde borçlunun tercihan haczini istediği mallarını gösterebilir.

Borçlunun itirazı muvakkaten refedilmişse alacaklı satış talebine onun borçtan kurtulma dâvası açmadığına, veyahut açtığı dâva reddedildiğine dair bir sertifika da bağlamak mecburiyetindedir. Alacaklı müteakip muameleleri, meselâ haczi, satışı her birinin rengi ayrı olan formülleri doldurarak ister. Bütün bu talepler birleştirilerek saklanır. Yapılan haciz veya satış veya diğer bir takip muamelesi kartotekste gösterileceğinden dakikasında anlaşılabilir. Fakat, kartoteksin doğruluğu ihtilâfa yer verirse hemen, meselâ kayda esas olan kırmızı formül (satış talebi için) çıkarılarak kontrol edilebilir.

Haciz ve satış zabıtları matbu olup, her biri tek bir kâğıttır. Bu zabıtlarda borçlunun ailevî vaziyetleri hususî bir haneye kayıt edilir (çünkü icabı halinde haczedilen malların tutarından bir kısmı borçlunun ve ailesinin nafakasına tahsis edilebilecektir). Haczin yapıldığı yer ve saat te hususî hanelerine işaret olunur. Haciz ve satış zabıtlarının arka sahifelerinde haciz edilen veya satılan malların her biri numara altında gösterilir.

Alınan takip talepleri umumî sıra no. su altında tasnif olunur. Ayrıca kartoteks denilen bir de fiş tanzim edilerek alfabe sırasile tasnif olunuyor. Bu fişler gayet basit bir hülâsadan ibarettir. Bu fişe her muamele

bir iki dakikada kayıt olunabilir. Bu fişlerin genişliği 12,5, uzunluğu 31 santimdir. Üzerinde yukardan aşağı doğru takip numarası, alacaklının varsa vekilinin, borçlunun ismi, alacak miktarı, defteri kebir numarası, takip talebinin tebliği, itirazın alacaklıya bildirilmesi, itirazın muvakkat refi, kati refi, haczin yapılacağı borçluya ihbarı, haczin icrası, üçüncü şahısların istihkak iddiasının alacaklıya, borçluya bildirilmesi, bu bapta verilen karar, alacaklının satış talebi, bu talebin borçluya bildirilmesi, satışın taliki, icra edildiği, iflâs tehdidi, takibin düşmesi, hacze iştirak başlıkları vardır. Bütün bu başlıklar bir takip talebinin sona ermesi için yapılması lüzumlu, veya takip esnasında çıkabilen hâdiselerdir. Bir muameleyi kayıt için uzun uzadıya zaptı yazmağa lüzum yoktur. İcra memuru kartoteksin tekabül eden başlığına gün tarihini taşıyan damgayı basar. Meselâ borçluya ödeme emri gönderilince ödeme emri hanesine tarih damgası konur, itiraz edilince hususî hanesine bu damga konur, istihkak iddia edilince keza bu damga konur. Böylece dosya bir dakikada işlenmiş olur, lüzumsuz kağıtlarla kabarmadığından icabında incelenmesi gayet çabuk biter. Dosya üzerindeki işaretin yanı başındaki tarih damgalarına göz atmakla yapılmış bütün muameleler bir dakikadan az zamanda öğrenilebilir. Alacaklı ve borçlunun dosya no, sını unutulması hemen dosyanın bulunmasına mani olmaz.

Alacaklının talebile haciz yapılması halinde tanzim olunan zabıt kartoteks içine konmaktadır. Bunlar üç tarafı yapışık bir tarafı açık zarf halindedir.

Hacedilen mallar borçlunun elinden istisnai hallerde alınır. Kaide olarak haciz edilmiş mallar alacaklı satışını isteyinceye kadar borçlunun elinde kalır. İcra memuru borçluya satış istendiğini ve o malların ne vakit elinden alınacağını bildirir. Malların ne vakit elinden alınacağı borçluya bildirilmesi onu ilân masrafı da üzerine yüklenmemesi için borcunu ödemeğe müsarraata mecbur edermiş. Çünkü ilân masrafları çokmuş.

Satış ilânları müşterek yapılmaktadır. Yani haftanın muayyen bir gününde satılacak bir çok mallar birden ilân edilmekte ve aynı gün ve saatte birbirini müteakiben satılmaktadır. Umumiyetle satışlar haftanın iki gününde yapılıyor.

Bu usul vaktile Emniyet Sandığı satışlarında kaide idi, ve tatbikatta çok iyi netice veriyordu. Meselâ bir gayrimenkul satın almak isteyen o gün satışa çıkarılanlardan birini almasa, diğerinin artırmasına iştirak ediyordu.

İlânlarda alacaklı ve borçlunun isimleri yazılmadan sadece satılacak eşya kısaca anlatılmakta, satılacağı yer, gün ve saat zikir edilmektedir.

Böylece hem memur ilânları daha çabuk yapabilmekte, hem de ilân masrafları azalmaktadır.

İcra dairesinde alacaklı ve borçlunun hesabı carîleri vardır. Bu hesaba alacaklının avansı, borçlunun ödemeleri kayıt edilir.

İcra memuru yaşlı bir zat idi. Vaktile de (1938) de Adalet Bakanlığının Dairede incelemelerde bulunduğunu söyledi. Halen icra memuru o vakit genç bir muavin, vaktin icra memuru ise yaşlı bir memur ve tecrübeli bir zat imiş. Adalet Bakanlığı memurumuz Türkiyeye gelmesi için ısrar etmiş ise de o yaşının geçkinliğini ileri sürerek itizar etmiş.

İsviçreye Adalet Bakanlığınca gönderilmiş olan zatı tanımıyorum. Beyan edilen tarih İcra ve İflâs Kanununun geniş tadiline karar verilerek İsviçreli Leeman'ın davet edildiği zamana rastlar. Bu memurumuz 15 gün Nöşatelde ne yapmıştı, ne öğrenmişti. Pek tabiidir ki bu zat incelemelerinin neticesi hakkında bir de rapor vermiştir. Onun raporu neşir edilmediği için ismi de raporu gibi meçhul kalmıştır.

Yabancı memleketlerde etüd seyahatlerinden az da olsa istifade muhakkaktır. Resmî veya hususî teşebbüslerle yapılan gezilerde öğrenilmiş basit ve fazla masrafa ihtiyaç göstermeyenlerinin yavaş yavaş tatbiki imkânları düşünülmesi, böylece devletçe veya şahsî fedakârlıkla bu uğurda yapılmakta olan masrafların boşa gitmemesine çalışılmalıdır.

Mustafa Reşit Belgesay